

حذف پول ملی در کشورهای جهان

عموما در شرایط تورم شدید (ابرتورم) یعنی زمانی که قیمت‌ها با سرعت زیاد و بی تناسب سیر صعودی دارند، روابط عادی اقتصادی مختل می‌شود؛ یعنی افراد به آینده اقتصاد اطمینان ندارند و سیاستگذاران برای مقابله با تورم شدید و عواقب منفی ناشی از آن در صدد تغییر واحد پول بر می‌آیند. چنین اقدامی در شرایط تورم شدید که رشد سطح عمومی قیمت‌ها فراتر از سالانه ۱۰۰ درصد است، توجیه‌پذیر است.

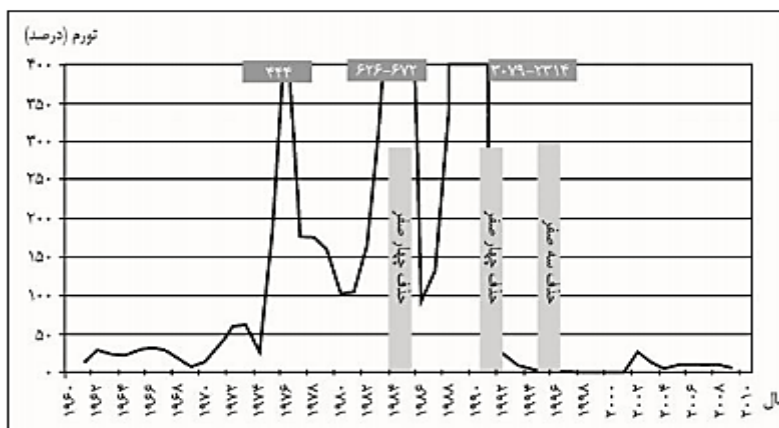
تغییر واحد پول ملی تاکنون در بیش از ۵۰ کشور جهان انجام گرفته است. با توجه به این که این سیاست هم اکنون یکی از برنامه‌های در دستور کار بانک مرکزی و کارگروه طرح تحول اقتصادی برای سامان دادن به وضعیت بازار پولی کشور است، نگاهی به تجربه چند کشور که از سال ۱۹۸۰ تاکنون و بویژه در دهه ۱۹۹۰ واحد پول خود را به شیوه حذف صفر تغییر داده‌اند، می‌تواند دید مناسبی به مسوولان و سیاستگذاران پولی کشور بدهد.

آرژانتین - مکزیک

کشورهای آرژانتین و مکزیک برای ساده‌سازی محاسبات پولی و ثبت ارقام مالی خود چندین بار واحد پول ملی خود را تغییر دادند. تغییر در واحد پول ملی از سوی این کشورها، بیش‌تر به دلیل بحران‌های نفتی در کشورهای منطقه آمریکای لاتین بوده است. این تغییرات در واحد پول ملی را کشورهای مذکور در سال‌های مختلف (آرژانتین ۱۹۹۲ حذف ۴ صفر)، و (مکزیک ۱۹۹۱ حذف ۳ صفر) پس از گذراندن دوره‌های تورمی شدید انجام داده‌اند که بیشتر این تورم‌ها ناشی از بحران نفتی در سال ۱۹۷۰ و ناتوانی در پرداخت بدهی‌های خارجی در دهه ۸۰ بود. مطالعه نرخ تورم کشورهای آمریکای لاتین (آرژانتین و مکزیک) در فاصله سال‌های ۱۹۹۸ -

۱۹۸۰ حاکی از آن است که در سال‌های پیش از تغییر واحد پول ملی، این کشورها با ابرتورم چندصد درصدی و طولانی در اقتصاد مواجه بوده‌اند و دلیل عمده تغییر واحد پول ملی این کشورها همین امر بوده است.

دوره‌های حذف صفر در کشور آرژانتین

مأخذ: بانک مرکزی آرژانتین و سایت اینترنتی www.bis.org

برزیل

برزیل در دهه ۶۰ و ۷۰ میلادی به یکی از سنگین‌ترین تورم‌های آن زمان دچار شد. به گونه‌ای که پول ملی این کشور ماهانه ۳۰ تا ۴۰ درصد ارزش خود را از دست می‌داد. پیش از آن از سال ۱۹۳۰ تا ۱۹۴۲ پول ملی برزیل دو بار تغییر نام پیدا کرده بود. در سال ۱۹۶۷ میلادی برای اولین بار ۳ صفر از پول ملی برزیل با نام **Cruzeiro** حذف و این پول به **Cruzeiro Novo** تبدیل شد. با این وجود برزیل نتوانست در کنترل تورم موفق عمل کند و تا سال ۱۹۸۱ تورم این کشور بار دیگر به ۱۵۱ درصد رسید. در این میان بار دیگر سه صفر از پول ملی برزیل حذف شد. در سال ۱۹۸۹ بار دیگر تورم برزیل افزایش یافته و به هزار و ۴۳۱ درصد رسید. در این هنگام بار دیگر دولت برزیل اقدام به حذف صفرهای بازگشته همراه با تغییر نام پول ملی کرد. در سال ۱۹۹۳ زمانی که تورم این کشور در مرز ۲ هزار درصد قرار داشت بار دیگر حذف سه صفر اعمال شد. این بار

دولت توانست در مهار تورم توفیقاتی کسب کند. با این حال برزیل همچنان یکی از گران‌ترین کشورهای آمریکای لاتین به حساب می‌آید. از سال ۱۹۳۰ تاکنون طی شش مرحله ۱۸ صفر از پول ملی برزیل حذف شده است و هشت بار نیز نام واحد پولی این کشور تغییر پیدا کرده است.

هلند

بیماری هلندی اکنون واژه‌های آشنا در ادبیات اقتصادی است. ورود منابع درآمدی غیرمنتظره از محل استخراج گاز، اقتصاد هلند را با تورم پیشبینی نشده‌ای در دهه ۶۰ میلادی روبرو کرد. دولت مجبور به چاپ اسکناسهای درشت شد تا بتواند پاسخگوی نیاز مبادلات مردم باشد. در همین حال تورم نیز از مرز ۱۰۰ درصد عبور کرد. البته این وضعیت در هلند چندان نپایید و دولت با اعمال سیاست شدید انقباضی در سیاستهای پولی توانست حجم پول را کنترل کرده و به همراه آن ۴ صفر از اسکناسهای این کشور حذف شد. هلند نمونه برجسته‌ای از جوابگو بودن سیاست حذف صفر از اسکناس در شرایطی است که این کار با اعمال دیگر سیاستهای کنترل نقدینگی همراه باشد.

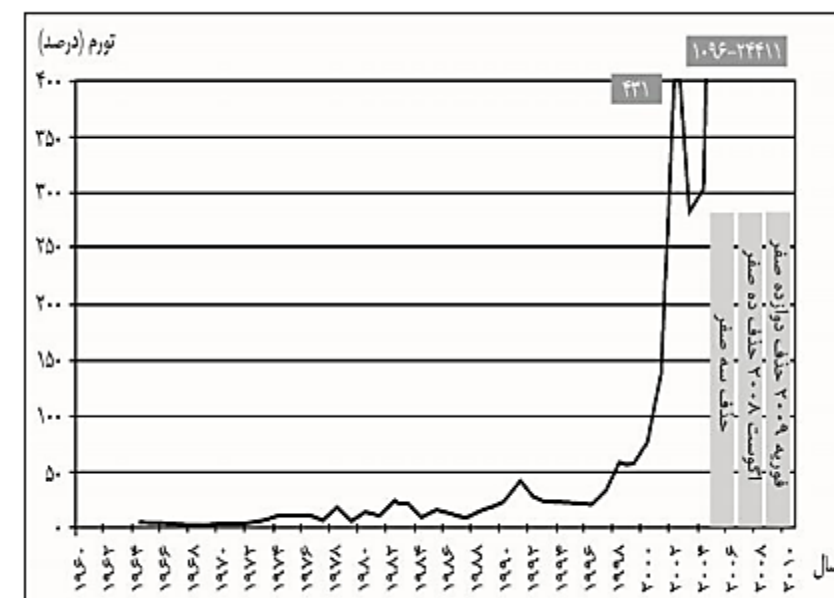
بولیوی

کشور بولیوی نیز برای مقابله با ابرتورم و آثار منفی ناشی از آن، سیاست‌هایی را اتخاذ کرد که یکی از آن سیاست‌ها تغییر واحد پول ملی در سال ۱۹۸۵ بود. در این اقدام این کشور ۶ صفر از واحد پول ملی خود را حذف و واحد پول جدیدی (بولیویانو) را که معادل یک میلیون پزوی قدیم است، جایگزین واحد پول قدیم خود کرد. بررسی تورم بولیوی در سال‌های ۱۹۹۵ - ۱۹۸۰ بیانگر آن است که این کشور نیز در سال‌های پیش از تغییر واحد پول ملی خود، دچار ابرتورم بوده که یکی از دلایل عمده انتخاب سیاست تغییر واحد پول توسط سیاستگذاران در این کشور، مقابله با این امر بوده است.

زیمبابوه

دولت زیمبابوه در سال ۲۰۰۳ زمانیکه تورم این کشور ۱۰ هزار درصد بود اقدام به حذف ۳ صفر از اسکناسهای این کشور کرد. با این وجود دولت در عمل هیچگونه اقدامی در خصوص مهار تورم انجام نداد و تنها به وجه روانی حذف صفرها اتکا نمود. بدیهی آنکه این کارکرد بهزودی از میان رفت و تورم تازنده سرانجام اقتصاد این کشور را ویران کرد. همانکون تورم این کشور آفریقایی از مرز ۱۱ میلیون درصد گذشته است و دولت برای تأمین اسکناس مورد نیاز مردم ناگزیر از چاپ اسکناسهای ۱۰۰ میلیارد دلاری شده است. این در شرایطی است که بانک مرکزی این کشور اعلام کرده دیگر کاغذ اسکناس کافی برای نشروپول در اختیار ندارد.

دوره‌های حذف صفر در کشور زیمبابوه

مأخذ: بانک مرکزی زیمبابوه و سایت اینترنتی www.bis.org

بلغارستان

کشور بلغارستان نیز از کشورهایی است که واحد پول ملی خود را تغییر داده است. سیاستگذاران این کشور برای آسان‌سازی فرایندهای حسابداری، راحت شدن پرداخت‌های نقدی و حل مشکلات ناشی از واحد پول قدیم، تصمیم به تغییر واحد پول ملی گرفتند و در سال ۱۹۹۹ با حذف ۳ صفر از واحد پول قدیم خود، واحد پول جدید را جایگزین کردند. از دیگر دلایل این تغییر، پیوستن به پول واحد اروپایی (یورو) بود. در بلغارستان یکی از دلایل تغییر واحد پول ملی را می‌توان به تورم شدید در بعضی سال‌ها نسبت داد. بررسی آمار و ارقام مربوط به نرخ تورم این کشور در سال‌های ۲۰۰۱ - ۱۹۸۶ نشان‌دهنده تورم دائمی و در برخی سال‌ها، تورم چند صد درصدی، قبل از تغییر واحد پول است. بنابراین در این کشور نیز تغییر واحد پول یکی از سیاست‌های مقابله با ابرتورم بوده است که به‌وسیله سیاستگذاران اتخاذ شده است.

ترکیه

تورم بالا در کشور ترکیه و بی‌ارزش شدن پول ملی این کشور در سال‌های آخر قرن گذشته میلادی سبب شد تا زندگی ساکنان این کشور بسیار سخت شود. طبق گزارش‌های موجود در سال‌های آغازین قرن بیست و یکم میلادی مردم ترکیه برای خرید یک قرص نان باید چند میلیون لیر ترکیه هزینه می‌کردند. همین مساله سبب شد تا برنامه‌های اصلاحات اقتصادی در این کشور با جدیت بیشتری پیگیری شود.

در روز اول ماه ژانویه سال ۲۰۰۴ میلادی دستورالعمل حذف شش صفر از لیره ترکیه ارائه شد و اجرای آن به ابتدای سال ۲۰۰۵ میلادی موکول شد. در روز اول ژانویه سال ۲۰۰۵ میلادی اسکناس‌ها و سکه‌های تازه با نام «لیره جدید ترکیه» وارد بازار این کشور شد. اجرای این طرح زمینه را برای رشد اقتصادی این کشور فراهم کرد اما کلید این تاثیرگذاری را می‌توان در سیاست‌هایی جست‌وجو کرد که عامل این رشد بودند. کارشناسان

اقتصادی صندوق بین‌المللی پول دلیل تاثیرگذار بودن سیاست حذف سه صفر از واحد پول ملی در اصلاح اقتصاد این کشور را موفقیت آنها در مهار تورم می‌دانند. در گزارش صندوق آمده است: پیش از اینکه صفرها از پول ترکیه حذف شوند این کشور موفق شده بود تورم را به کلی مهار کند و نرخ تورم را به ارقام یک رقمی تقلیل دهد. در این شرایط اصلاح بازار پول نیز به کمک اقتصاد آمد تا زمینه‌ساز رشد اقتصاد شود.

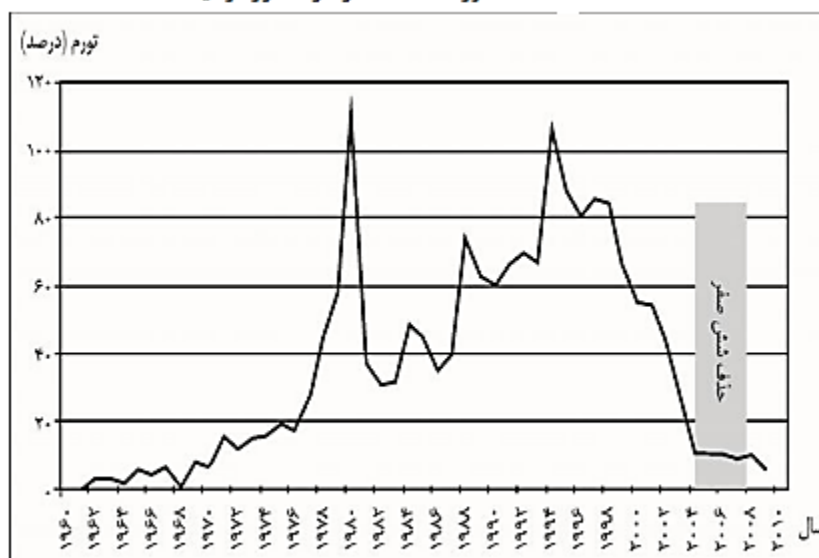
یکی از کارشناسان اقتصادی بانک مرکزی ترکیه می‌گوید: کشورهایی که اقتصاد آنها از تورم بالا رنج می‌برد و ارزش پول ملی آنها در سراسیمه سقوط قرار گرفته بود، برای ساده‌تر شدن مبادلات اقتصادی و بازرگانی و همچنین کاهش هزینه چاپ اسکناس اقدام به حذف صفر یا صفرهایی از اسکناس‌ها کردند. عمده اقتصاددانان بر این عقیده‌اند که حذف صفر از اسکناس هیچ‌گونه تاثیری بر شاخص‌های اقتصادی و طرف عرضه و طرف تقاضا ندارد و بیشتر اثر روانی بر جامعه می‌گذارد.

از این‌رو حذف صفر از پول ملی می‌بایست همراه دیگر اقدامات انقباضی در عرصه سیاست‌های پولی و انضباط مالی دولت‌ها باشد تا در کنار کنترل تورم، حذف صفرهای اسکناس کارکرد خود را داشته باشد. در غیر این صورت خداحافظی صفرها به زودی اثر روانی خود را از دست داده و صفرها قدرتمندتر از گذشته بازمی‌گردند.

در مورد دلیل حذف صفر از واحد پول ترکیه مطالب زیادی ذکر شده است که موثق‌ترین آن در گزارش بانک مرکزی این کشور دیده می‌شود. در بخشی از این گزارش آمده است: تورم فزاینده در کشور ترکیه که از سال‌های اول دهه ۱۹۷۰ میلادی شدت گرفت و نیاز کشور به پول را بیشتر کرد، بانک مرکزی برای تامین نیاز مردم و شرکت‌های تولیدی و صنعتی به پول اقدام به چاپ اسکناس‌های درشت کرد. از سال ۱۹۸۰ میلادی تا انتهای قرن بیستم هر دو سال یک بار پول‌های موجود در بازار جمع‌آوری می‌شد و اسکناس‌های درشت‌تر با صفرهای بیشتر جای آن را می‌گرفت. در نتیجه این طرح، کشور مذکور استفاده از اسکناس‌های ۲۰ میلیون لیر را نیز آغاز کرد. این مساله نه تنها از ارزش پول در مبادلات اقتصادی کاست بلکه به عملکرد اسکناس به عنوان یک واحد مبادله نیز آسیب وارد کرد. از طرف دیگر اسکناس‌های پر از صفر موجب اختلال روند محاسباتی و آماری شد و بخش‌های مختلف را با مشکل مواجه کرد. خلاصه این که حذف صفر از واحد پول ترکیه زمانی انجام شد که این

کشور با استفاده از ابزارهای اقتصادی مختلف توانسته بود تورم را به کلی مهار کند. به همین دلیل لیره جدید توانست به وظیفه خود به عنوان یک واحد مبادله تازه عمل کند و زمینه را برای رشد اقتصادی کشور فراهم کند. به طور خلاصه می توان اذعان داشت که ترکیه در سال‌های اخیر، پنجاهمین کشوری است که پول خود را اصلاح کرده است. این اقدام برای تسهیل محاسبات و پاکسازی آثار تورم گذشته و به امید جلوگیری از بازگشت آن انجام گرفت. ترکیه توانست تورم ۱۰۶ درصدی سال ۱۹۹۴ خود را در سال ۲۰۰۵ به ۷/۷ درصد کاهش دهد. تورم ۳۰ ساله ترکیه باعث شده بود مردم میلیونی و بانک‌ها تریلیونی (هزار میلیارد) و یا کوادریلیونی (هزارهزار میلیارد) محاسبه کنند. یک مقام بانک مرکزی ترکیه از نظر فنی و روانی این اقدام را امری ضروری می‌داند و معتقد است لیر قدیمی باعث مشکلات حسابداری، آماری، رایانه‌ای و سیستم پرداخت شده بود. شرایط تورمی که از سال ۱۹۷۰ در ترکیه آغاز شده بود سبب شد برای بیان ارزش‌های اقتصادی از میلیارد، تریلیون و یا حتی کوادریلیون استفاده شود. در این فرایند به تقاضای پول نقد جامعه از طریق چاپ اسکناس‌های درشت‌تر پاسخ داده می‌شد که از سال ۱۹۸۱ هر دو سال یک‌بار صورت می‌گرفت. نتیجه به آنجا انجامید که ترکیه صاحب درشت‌ترین اسکناس جهان یعنی اسکناس ۲۰ میلیون لیری شد. با توجه به مشکلات واحد پول این کشور و ناتوانی آن در انجام موفق وظایف خود (مثل انجام محاسبات، نگهداری حساب‌ها، ثبت آمارها و پرداخت‌های نقدی در معاملات)، دولت ترکیه از اول ژانویه سال ۲۰۰۵ میلادی واحد پول خود را تغییر داد و اسکناس‌های جدید خود را با حذف ۶ صفر از اسکناس‌های قدیم به گردش درآورد. در این کشور نیز همانند دیگر کشورهایی که واحد پول خود را تغییر داده‌اند، آمار و ارقام مربوط به نرخ تورم در سال‌های ۲۰۰۵ - ۱۹۸۶ حاکی از تورم شدید و مداوم در دوره‌های پیش از تغییر واحد پول در اقتصاد این کشور است بنابراین تغییر واحد پول، یکی از سیاست‌های اتخاذ شده به‌وسیله دولت ترکیه برای پاکسازی آثار تورم شدید و مداوم در سال‌های گذشته و نیز تلاش برای جلوگیری از بازگشت آن بوده است.

دوره حذف صفر در کشور ترکیه

مأخذ: بانک مرکزی ترکیه و سایت اینترنتی www.bis.org.

رومانی

در کشور رومانی نیز سیاستگذاران برای حل مشکلات در فرآیندهای آماری و حسابداری و ثبت ارقام که ناشی از کاهش ارزش پول بود، در سال ۲۰۰۵ به تغییر واحد پول ملی خود اقدام کردند و با حذف ۳ صفر از واحد پول ملی قدیم، واحد پول جدید را جایگزین آن کردند. از دیگر دلایل تغییر واحد پول ملی در کشور رومانی، پیوستن واحد پول این کشور به پول واحد اروپا (یورو) و نیز جلوگیری از آثار سوء تورم شدیدی بود که در سال‌های پیش از تغییر واحد پول، اقتصاد این کشور به آن مبتلا بود.

با توجه به آمار و اطلاعات مربوط به نرخ تورم در کشور رومانی در سال‌های ۲۰۰۵ - ۱۹۹۱ آشکار است که این کشور در چندین سال مداوم و در بعضی سال‌ها قبل از تغییر واحد پول خود، دارای نرخ تورم شدید و حتی بالای

۱۰۰ درصد بوده است. بنابراین یکی از علل عمده تغییر واحد پول در این کشور، پاکسازی آثار تورم‌های شدید سال‌های گذشته و همچنین پیوستن به پول واحد اروپاست.

کره جنوبی

کشور کره جنوبی نیز در حال بررسی طرحی برای تغییر واحد پول ملی و انتشار اسکناس ملی درشت‌تر است. در این رابطه بررسی‌های متعددی به‌وسیله صاحب‌نظران اقتصادی انجام شده و توافقاتی نیز درباره لزوم اقدام برای تغییر واحد پول در این کشور به‌عمل آمده است. علت عمده تغییر واحد پول در این کشور، مشکلات به‌وجود آمده ناشی از واحد پول قدیم در اقتصاد کره است. در حال حاضر توافقی میان دولت و بانک مرکزی کره جنوبی برای اجرای طرح تغییر واحد پول حاصل نشده است.

دیگر کشورها

در زمان ژنرال دوگل رئیس‌جمهور فرانسه، اصلاحات پولی در این کشور انجام و ۲ صفر از واحد پول ملی فرانسه حذف شد و اسکناس‌هایی به‌نام فرانک جدید منتشر شد که هر صد فرانک قدیم برابر یک فرانک جدید بود. اثر تورمی فرانک جدید را در آن زمان اقتصاددانان حدود یک الی ۱/۵ درصد پیش‌بینی می‌کردند.

در روسیه پس از فروپاشی رژیم کمونیستی که تورم شدیدی را بر اثر آزادسازی قیمت‌ها به‌دنبال داشت، دولت به انتشار روبل جدید اقدام کرد که هر هزار روبل جدید برابر یک روبل قدیم بود. کشور افغانستان نیز یکی دیگر از کشورهایی است که برای حل مشکلات حسابداری و پرداخت‌های نقدی و نیز کنترل نقدینگی که ناشی از کاهش ارزش واحد پول قدیم بود، در سال ۲۰۰۲ با حذف ۳ صفر از واحد پول قدیم خود، واحد پول جدیدی را جایگزین کرد.

آخرین اصلاح واحد پول ملی مربوط به جمهوری آذربایجان است که از ابتدای سال ۲۰۰۶ هر ۱۰۰ منات برابر یک منات جدید شد.

منابع:

مهدویان، محمد هادی (۱۳۹۱)، اصلاح پولی و تغییر واحد پول کشور، فصلنامه پول و اقتصاد، شماره ۷.

<http://www.poolnews.ir/fa/news/۹۷۹>

<http://www.ensani.ir/storage/Files/۲۰۱۴۰۹۲۲۱۴۱۸۳۲-۹۶۶۲-۲۳۷.pdf>

http://www.jmbr.mbri.ac.ir/files/site۱/user_files_e۰۴۰ee/admin_t-A-۱۰-۲۴-۵۰-۰a۱۸b۴a.pdf

<http://www.asriran.com/fa/news/۷۲۲۰۲>

<http://www.bnmi.ir/>